

מקורות לעיון במס' בבא מציעא: פרק השוכר את האומנין

דף ד

מ. זילברמן

תשרי תשע"ג

(עז.) **חזרת פועל**. הגמ' הביאה מימרא דרב דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום. ובגמ' לעיל (י.) הגמ' הביאה טעם מקרא דלי בני ישראל עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים. ופסק הרמ"א ע"פ הטור (חו"מ סי' של"ג ס"ד), "ודוקא שחזר סתם אבל אם חוזר מכח יוקר אין שומעין לו". והעיר המחנה אפרים (שכירות פועלים סי' ז') דנחלקו בזה הראשונים בסוגיין. דאיתא בגמ' או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים פשיטא לא צריכא דאייקר עבידתא ואימרו פועלים ואזל בעל הבית ופייסינהו מהו דתימא מצו אמרי ליה כי מפייסינן אדעתא דטפת לן אאגרא קמ"ל דא"ל אדעתא דטרחנא לכו באכילה ושתייה, ע"כ. ופירש הרא"ש (בשטמ"ק ד"ה דפייסינהו וכן בתוס' הרא"ש, והעיר מזה בחלקת בנימין ציונים ס"ק תל"ח), "ואימור פועלים לא שיכולים לחזור בהם אם נתיקרה המלאכה אלא לא היו עושין מלאכתם בפנים יפות". הרי ס"ל דדא"א לחזור מחמת יוקר. ועילו הריטב"א כתב (ד"ה אדעתא) דיכולים לחזור אפי' מחמת יוקר.

ובהסבר פסק הרמ"א כתב המחנ"א (וכדברי הב"ח) דעבדי הם ולא עבדים לעבדים שייך דוקא בחוזר בסתם דאז תולין חזרתו בזה שאינו רוצה לעבוד עוד, אבל בחוזר מחמת יוקר גלי דעתיה דמ"מ ניחא ליה בעבודה. ובסמ"ע (ס"ק ט"ז) פירש בע"א (וכדבריו נוטה עה"ש סי"ז) דאינו יכול לחזור מחמת יוקר כי אין לפועל הזכות להפסיד בעל הבית בכדי שהוא ישתכר. ולדברי הסמ"ע אין הפשט דאסור לו לחזור, אלא דאם חוזר ידו על התחונה.

וכעין המחלוקת לענין יוקר מצינו בדברי האחרונים לענין אם פועל יכול לחזור כדי להשכיר עצמו לאחרים. דבפ"ת (סק"ד) הביא מדברי החוות יאיר (סי' ק"ו) דבתחלה כתב דא"א לחזור בכה"ג ולבסוף הסיק דיכול לחזור. ועוד הביא הפ"ת בשם שו"ת מים חיים דרק מסתבר להחמיר בכה"ג אם פועל הנשכר לעבודה עובר על כי לי בני ישראל עבדים וכו', אבל אם אינו עובר ורק זכותו לחזור מפני שלא חל עליו שעבוד יכול לחזור באיזה אופן שרוצה. וכתב דאין לדמות את זה לדין יוקר, דלטעם הסמ"ע הא דאינו חוזר מחמת יוקר פירושו דאין לו הזכות להפסיד לבעל הבית בכה"ג, אבל אם רוצה להשתכר לאחר ומקבל דיהי' ידו על התחונה שפיר דמי.

ולענין אי פועל עובר על כי לי בני ישראל עבדים וכו' נחלקו הראשונים. דהתוס' (י. כי לי) כתבו, "נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם". ובביאור הגר"א שם ציין לדברי הגהות מרדכי בסוף המסכתא, שכתב, "ונ"ל דמהאי טעמא יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות מלהשכיר עצמו להיות בבית בעה"ב להיות בקבע עמו ולהיות סמוך על שולחנו בלי הפסק יותר מג' שנים דכל טפי משלש שנים נפקא ליה מתורת שכיר ועבד גמור לא הוי לכל הלכותיו מ"מ כיון דנפקא ליה מתורת שכיר קא עבר על כי לי בני ישראל עבדים". וכדבריו פסק הרמ"א (סי' של"ג ס"ג), "ומהאי טעמא אסור לפועל אפי' מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית

בעה"ב בקבע ג' שנים". [ובש"ך (ס"ק י"ז) כתב דצ"ל יותר מג' שנים כמו במרדכי]. ועיקר בביאור הגר"א (ס"ק י"ב) ובש"ך (ס"ק י"ז בשם באר שבע) שהניחו שהתוס' חולקים על המרדכי וס"ל דדוקא בעבד עברי אסור.

[ומפשטות לשון המרדכי והרמ"א משמע דהאיסור זה דוקא אם סומך על שלחן בעל הבית. אך בקצות השלחן (סק"ז) הביא משו"ת חוות יאיר (סי' ק"מ) דחזן ששכר עצמו לו' שנים עובר על האיסור, והעיר בספר פתחי חושן (שכירות פ"ז סק"ג) שמשמע דזה אף באינו סמוך על שלחנו. וע"ע בזה בשו"ת חת"ס (ח"מ סוסי' קע"ב) שכתב, "ואין שום ספק אצלי שמ"ש בהגה' מרדכי הנ"ל ומייתי לי' ש"ך להיות בקבע עמו ולסמוך על שולחנו לא אתי' למעוטי חכם העיר שאינו סמוך על שולחנם דמה בכך הרי כל הקהלה משותפיה שכרו להם פועל ונתנו לו בית אחד מבתיהם ונותני' לו דמי מזונותיו כאומר לעבדיו צאו ואכלו ושתו וכדומה ואין הרב רשאי לצאת לדור חוץ להשותפות בעיר אחרת היש לך סמוך על שולחנו גדול מזה". ובשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' פ"ז) הציע דאף לדברי החת"ס אם מגיע לרב חופש של שבוע או חדש בשנה לא חשיב דעובר בלי הפסק, דבמשך זמן החופש אינו משועבד לבעלי הבתים כלל.]

בספר חלקת בנימין (ביאורים עמ' פ,ב) הביא מהגהות אמרי ברוך דהסביר המחלוקת לענין אם פועל עובר על כי לי בני עבדים וכו' דתלוי על אי פועל גופו קנוי כעבד עברי. ועי' במחנ"א (שכירות פועלים סי' א') שהביא שיטות הראשונים בזה לענין אם פועל החוזר צריך להחזיר המעות מיד דומיא דגרעון כסף בעבד עברי או אי יכול להחזיק בהם כפקדון. וזה גם ענין למחלוקת הראשונים אם פועל יכול לחזור אף לאחר שעשה קנין (עי' ש"ך ס"ק י"ד שחולק על הריטב"א, מחנה אפרים שכירות פועלים סי' ב', וספר פרי משה על קנינים סי' נ"ב אות ב').

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני בשעה 9:25

הנושא: מגבת פורים ומתנות לאביונים (עח:)

עיקר תוס' פרק השוכר את האומנין

(עח:) השוכר	(פא:) והא אידי
(עו.) דעתייהו	(פב:) במלוה, אימור, וסבר ר"מ
(עו:) אין להם	
(עז.) ואתא	
(עז:) והו"ל מזיק, עיל ונפיק	
(עח.) כגון שבאת	
(עח.) הוחמה בהר, כגון שמתה, רבי יוסי	
(עח:) מגבת, ר"א, באנגריא, אם בדרך	
(עט.) אם	
(עט:) תד"ה אי אתה	
(פ.) היכא, ואי	
(פ:) נימא	